

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Compendium Sacrorvm Ritvvm Et Caeremoniarvm

Vinitor, Gerlacus

Coloniae Agrippinae, 1656

XXII. De Missa solemni Episcopo proprio celebrante.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9459

deinde thurificabitur ipse apud sedem suam
stans cum mitra, à digniori ex dictis Canonicis
paratis.

4. Organum quoque ad Hymnum & ad Can-
ticum *Benedictus &c.* & in fine Psalmorum pote-
rit adhiberi.

5. Dum repetitur Antiphona per chorum post
finem Cantici, Cæremoniariis cum Ceroferariis
accedit ante Episcopum, qui cantabit *Dominus
vobiscum, Oremus, & Orationem*, seu plures &
mox dabit benedictionem prout in vesperis.

TITVLVS XXII.

De Missa solemni Episcopo proprio celebrante.

1. **V**alde consonum est antiquæ disciplinæ
Ecclesiasticæ, vt in Ecclesiis cathedralibus
in quibus Episcopi frequenter celebrant, sacra-
rium deputeretur ornamentis Episcopalibus pul-
chrè instructum, ad quod Episcopus solemniter
celebraturus Missam, postquam sua cappa indu-
tus, ingressus fuerit Ecclesiam, sacrasque preces
ad Altare sanctissimi sacramenti tantum, & non
ad Altare maius essuderit, cum suis Canonicis &
choro conueniat.

2. In eum locum ingressus Episcopus, facta-
que reuerentia Cruci super altari prædicto exi-
stenti, sine aliis precibus sedebit aliquantulum
super dicta sede, donec Canonici extra hunc lo-
cum capiant sua paramenta (vel ibidem, si aliter
fieri non potest) remanentibus interim apud eum
duobus Diaconis assistentibus hinc inde à late-
ribus eius, & Presbytero assistente cum habitu
eorum Canonicali, qui & postea accipient pa-
ramenta sua, Interim etiam paratur Diaconus
Euangelii & subdiaconus.

3. Ca-

apud sedem suam
dictis Canonicis

mnium & ad Can-
psalmodum pote-

per chorum post
cum Ceterariis
cantabit Dominum
m, seu plures &
t in vespertis.

rio celebrante.

iquæ disciplinæ
is cathedralibus
celebrant, sacra-
iscopalis pul-
opus solemniter
ua cappa indu-
acras que preces
antum, & non
is Canonicis &

iscopus, facta
prædicto exi-
t aliquantulum
extra hunc lo-
idem, si aliter
erim apud eum
nc inde à late-
te cum habitu
accipient pa-
antur Diacon-
3. Ca-

3. Canonicis omnibus paramentis indutis, atque in eundem locum ingressis cum debitis reuerentiis Altari & Episcopo, ac apud eorum sedilia stantibus, Episcopus surget, & stans nudo capite versus Altare, dicet secretò totum *Pater noster & Ave Maria*, tum signans se, altiori voce cantabit *Deus in adiutorium &c.* choro prosequente *Domine ad adiuuandum &c.* quo dicto Cantores & non Episcopus cantant Hymnum *Nunc sancte nobis Spiritus* cui organum intermisceri poterit.

4. Quo Hymno finito Cantor aliquis Antiphonam intonat, atque inchoato Psalmo *Legem pone &c.* Episcopus se debet, sedentibus etiam Canonicis his, qui Episcopo ministraturi sunt, Chorus autem prosequitur Tertiam.

5. Tunc minister de libro feruens superpelliceo indutus, vnà cum alio Candelam accensam tenente accedent cum libro ante Episcopum, qui poterunt esse aliqui ex suis Capellanis, atque Episcopus sedens legit Antiphonam *Ne reminiscaris &c.* & Psalmos consuetos duobus Diaconis assistentibus & Presbytero assistente stantibus in habitu Canonicali alternatim respondentibus.

6. Interim subdiaconus cantaturus Epistolam, qui simul cum Diacono cantaturo Euangelium & aliis Canonicis de choro erat iam paramentis subdiaconalibus indutus dempto manipulo, afferet de loco vbi sunt, sandalia & caligas, illaque duobus scutiferis adiuantibus genu flexus induit primò in dextro, deinde in sinistro pede Episcopi, detractis prius ordinariis calceis à scutiferis qui eos aliquo loco congruo & occulto deponunt.

7. Quibus expeditis, subdiaconus facta profunda reuerentia Episcopo recedit ad Diaconum

stantem in loco suo, & scutiferi facta genuflexione redeunt ad loca sua. Episcopo vero prosequentelectionem Psalmorum, quibus dictis cum Antiphona surgit, dat biretum secundo Diacono & versus Altare manibus iunctis & nudo capite dicit *Kyrie eleison*, Preces & Orationes.

8. Lectis Psalmis & orationibus, vsque ad illam quæ pro lotione manuum dicitur exclusiue. Episcopus deposita cappa incipit legere, vel memoriter dicere orationes quæ pro paramentis induendis ordinatæ sunt dicendo ad singula paramenta singulas orationes, exceptâ oratione quæ ad manipulum dicitur quæ statim post alias dicenda erit, cum non possit eo tempore dici quo Episcopus capit manipulum.

9. Cum Episcopus exuer cappam dicit orationem *Exue me &c.* quam Capellanus deponet in aliquo congruo & occulto loco, deinde extrahit annulis, si quos habet per Diaconum Assistentem aut Presbyterum Assistentem, sedens lauat manus dicendo orationem *Da Domine virtutem &c.*

10. Loris manibus Acolythi modestè & decoranter afferunt ambabus manibus ex Altari paramenta Episcopi, quæ eis per Cereemoniarium traduntur per ordinem efficientes quasi vnâ longam rectam lineam, vnus post alium quibus induitur Episcopus per Diaconum à dextris & subdiaconum à sinistris paratos, sed principaliter Diaconus omnia operatur, subdiaconus vero solummodo coadiuuat quando opus est, induunt autem Episcopum Amictu, Alba, Cingulo, Crucis pectorali, stola, pluuiali & mitrâ.

11. Episcopo sic parato recedunt cum debitis reuerentiis Diaconus & subdiaconus, & si plures

mi Tertiæ nedum sint completi, sedet Episcopus donec compleantur.

12. Dum reperitur Antiphona post Psalmos à Choro, subdiaconus cantabit Capitulum eodem ritu & iisdem reuerentiis quibus Epistolam, in loco, ubi legi solet Epistola. Tunc Episcopus surgit cum mitra surgentibus omnibus versat facie ad cantantem Capitulum, & sic stat donec Cantores cantant Responsorium ultimi Versiculi post orationem.

13. Finito Capitulo subdiaconus reddat librum Cæremoniariorum & faciat reuerentiis tam Episcopo quam Altari redit ad locum suum. Interim duo Acolythi comite Cæremoniariorum, sumptis duobus candelabris cum cereis accensis accedunt ante Episcopum, Presbyter verò Assistens tenebit librum. Episcopus verò finito Responsorio deposita mitra cantat in tono festino *Dominus vobiscum* & orationem: & dicto per Chorum *Benedicamus Domino* ipse Episcopus deposito Pluiali à Diacono & subdiacono induitur Tunicella & Dalmatica ipso Episcopo stante. Tum sedet & imponuntur ei Chiroteca per eosdem. Mox surgit Episcopus & induitur ab iisdem Planeta & si Episcopus vti possit pallio, & eo die vti conueniat affertur ex Altari per Subdiaconum ita ut partem duplicem ipsius sinistra teneat, velo aliquo supposito, quod Diaconus capiens Episcopo offert osculandum in Cruce posteriori: & aduertat, dum illud capit, ut partem duplicem pallii capiat dextrâ manum quam subdiaconus tenet sinistra, simplicem vero sinistra & dum illud imponit, subdiaconus dextra eleuat partem quæ à tergo pendere solet, illudque aptant ut humeros Episcopi ambiat & pars duplex pallii ponatur super sinistro humero

Episcopi

Episcopi. Quo facto idem Diaconus capit vnam ex tribus spinulis eamque infigit Cruci anteriori ante pectus existenti, aliam in cruce sinistri humeri, tertiam subdiaconus infigit Cruci posteriori. Tum sedenti imponitur mitra praeiata.

14. Episcopo omnibus paramentis sacris induto accedunt ad eum Diaconi assistentes parati Dalmaticis & accedente Thuriferario cum thuribulo & Nauticula & ministrante Presbytero Assistente Nauticulam more solito imponit & benedicit thus. Deinde Episcopus cum ministris facta reuerentia Cruci super Altare in dicto Altari existenti processionali ritu procedit ad Altare in quo Missa celebranda est hoc ordine. Praecedit Thuriferarius cum thuribulo, tum Ceroferarii cum candelis accensis & si est celebrans Archiepiscopus subdiaconus alius portans Crucem hos sequuntur Canonici bini & bini, & post illos subdiaconus cantaturus Epistolam portans clausum ambabus manibus librum Euangeliorum, tum Diaconus ad sinistram Presbyteri Assistantis Pluviali induti, Denique Episcopus cum Baculo pastorali in manu sinistra cuius pars curva populum respiciat ac dextra benedicens medius inter Diaconos assistentes paratos. Post Episcopum sequuntur Capellani de baculo, mitra, libro, & alii bini & bini.

15. Si autem Episcopus sumpsit paramenta in Presbyterio ad sedem vel ad faldistorium non sic huiusmodi processio, sed procedit Episcopus sine Cruce, candelabris, & Thuriferario ad Altare sed cum solis ministris paratis.

16. Cum Episcopus fuerit prope Altare, salutat exigua capitis inclinatione Canonicos iam apud sedilia stantes & paratos, & ipsi Canonici faciunt ei profundam reuerentiam. Si vero ad se-

aconus capit vnam
git Cruci antero-
m in cruce sinistra
us infigit Cruci po-
nitur mitra pratio-

amentis sacris in-
i assistentes para-

Thuriferario cum
strante Presbyte-
e solito imponit &
copus cum mini-

er Altare in dicto
ritu procedit ad
a est hoc ordine,

thuribulo, tum
his & si est cele-

nus alius portans
ici bini & bini, &
aturus Epistolam

ibus libram Ba-
ad sinistram Pres-

ri, Denique Epi-
in manu sinistra

ciat ac dextra be-
os assistentes pa-

tur Capellani do-
& bini.

fit paramenta in
istorium non fit

it Episcopus si-
erario ad Altare

ope Altare, salu-
Canonicos iam
& ipsi Canonici
m si vero ad si-

De missa solemnī Episcopi proprio celebrante. 569

set Legatus, Cardinalis, aut Archiepiscopus, aut Princeps magnus illos prius debet Episcopus cum mitra salutare, & illi Episcopo aliquantulum assurgentes nudo capite respondere.

17. Episcopus autem habens à dextris Presbyterum assistentem, & à sinistris Diaconum & apud eum subdiaconum cum eis facit Confessionem, chorus interea incipit Introitum.

18. Cum Episcopus dicit *Indulgentiam absolutio- nem* &c. subdiaconus capit manipulum, illumque imponit sinistro Episcopi brachio cum osculis manus.

19. Finita Confessione & dicto *Oremus* celebrans Episcopus ascendit ad Altare dicens *Aufer à nobis* &c. ut in Missali & ad Altare inclinatus dicit de more *Oremus te Domine* &c. & osculatur Altare deinde ambabus manibus librum ranges sibi à subdiacono à sinistris stante eblatum in folio Evangelii currentis illum osculatur in principio Evangelii.

20. Tum accedit Thuriferarius cum thuribulo & navicula, quam Diacono porrigit & ille Episcopo, qui stans sine mitra imponit & benedicit eum sine mitra, & sumpto thuribulo de manu Diaconi thurificat Altare more solito.

21. Absolutam Altaris thurificatione reddit thuribulum Diacono in cornu Epistolæ, & imposta sibi mitra pratiofa incensatur à Diacono Evangelii triplici ductu. Tum cum mitra recta descendit ad nudum plani Presbyterii, ubi Cruci in medio Altaris existenti facta reuerentia accipit baculum & inde medius inter Diaconos vadit ad sedem suam.

22. Episcopus vero stans in sede sua deposita mitra & facto sibi signo Crucis versus Altare, legit Introitum ex libro, quem sustinet Capellanus de eo seruans, altero Candelam tenente accen-
sam.

lam. Assistentes verò hinc inde ostendunt digito quæ sunt legenda, & vertunt folia. Deinde dicit cum suis ministris alternatim respondentibus *Kyrieleson.*

23. Quo facto sedet Episcopus & primus Diaconus imponit illi mitram pretiosam. Interim Acolythus seruiens ad gremiale, illo sumpto de Abaco tradit illud secundo Diacono, qui illud super genua Episcopi sedentis extendit & pariter omnes sedent.

24. Cantato à Choro ultimo *Kyrieleson*, surgunt omnes ministri, & auferitur Episcopo adhuc sedenti per Diaconum à sinistris Gremiale per Diaconum verò à dextris mitra, quæ traduntur ministris de iis seruientibus, deinde surgit Episcopus & allato ante eum libro & candelâ cantat de more *Gloria in excelsis Deo* extendens, eleuans & iterum iugens manus, & ad verbum *Deo* caput inclinans, quod prosequitur submissa voce cum ministris suis simul & non alternatim, in cuius fine Episcopus sedet & accipit mitram simplicem & Gremiale & similiter sedent omnes donec per Chorum perficiatur Hymnus. Quo finito surgunt omnes & depositis per Episcopum Gremiali & mitra surgit ipse & stans versus populum, eleuatis & statim iunctis manibus cantat *Pax vobis*, deinde conuersus ad Altare, extensis & statim iunctis manibus oramus & orationem. Qua dicta, nisi plures sint dicendæ, sedet cum mitra & gremiali vt supra.

25. Circa finem orationis vltimæ, subdiaconus accipiens librum à Cæremoniario, factis debitis reuerentiis Altari & Episcopo comite Cæremoniario vadit ad latus Epistolæ, vbi ab ipsâ tenens librum cantat Epistolam alta voce.

ostendunt digito
olia. Deinde dicit
respondentibus

us & primus Dia-
ctiosam. Interim
e, illo sumpto de
acono, qui illud
extendit & pari-

mo *Kyrie eleison*,
ufertur Episcopo
sinistris Gremia-
mitra, quaetra-
ibus, deinde sur-
m libro & cande-
s Deo extendens,
as, & ad verbum
equitur submissa
non alternatim,
accipit mitram
er sedent omnes
Hymnus. Quo
is per Episco-
e & stans ver-
iunctis mani-
onuersus ad Al-
anibus oremus
si plures sine
remiali vt su-

nae, subdiacon-
ario, factis
scopo comite
pistolae, vbi
pistolam alta-
vocc.

Demissa solemniter Episcopo proprio celebrante 571

vocce. Qua facta & factis debitis reuerentiis por-
tat eodem modo quo supra librum clausum ad
Episcopum, quem inclinatus porrigit illi super
eius genibus & manum dextram illius super li-
bro positam reuerenter osculatur, & habito
signo Crucis ab Episcopo, redit ad locum
suum.

26. Interim accedunt duo Ministri de libro
& Candelae ante Episcopum, qui sedens ex eo-
dem libro legit Epistolam & alia vsque ad finem
Euangelii, & legens titulum Euangelii, signat
pollice dextro textam Euangelii, tum seipsum in
fronte, ore & pectore, mox iunctis manibus pro-
sequitur Euangelium; quo finito assistentes re-
spondent ei *Laudibus Christe*.

27. Cum cantatur vltimus versus *Alleluia*,
Tractus aut sequentiae Diaconus sumpto libro
Euangeliorum facta que reuerentia Episcopo il-
lum clausum ad Altare deferit, quem medio Alta-
ris imponit & facta reuerentia Altari accedit
Episcopum cui Episcopus ante se inclinato offert
manum dextram exterius osculandam: tum ipse
reuersus ad Altare genu flexus super infimum
gradum dicit secreto *Munda cor meum &c*. Inter-
im accedit Thuriferarius comite Cereonia-
rio cum thuribulo & nauicula & ministrante il-
lam Presbytero assistente Episcopus imponit &
benedicit incensum. quo benedicto Thurifera-
rius recepta nauicula redit cum Thuribulo fu-
migante ad cornu Epistolae & ibidem cum Ce-
roferariis, subdiacono & Diacono expectat, do-
nec tempus sit eundi ad cantandū Euangelium.

28. Circa finem vltimi versus Gradualis, vel
Tractus, *Alleluia* aut sequentiae, Thuriferarius,
Ceroferarii, subdiaconus & vltimò Diaconus
portans librum Euangeliorum clausum ante pe-
ctus veniunt ante Episcopum, vbi Diaconus

pro-

profundè inclinatus, subdiacono stante a sinistris ipsius petit benedictionem. Cui Episcopus respondet *Dominus sit in corde tuo* &c. facit super eum signum Crucis ad quod omnes ministri inferiores genuflectunt & statim procedunt ad Euangelium cantandum hoc ordine; Præcedit Cæremoniarius, mox Thuriferarius cum thuribulo & nauicula, tum Ceroferarii cum candelabris & cereis accensis deinde subdiaconus manibus iunctis, vltimò Diaconus librum Euangeliorum portans clausum ante pectus.

29. Cùm perueneriat ad locum Euangelii, subdiaconus medius inter Ceroferarios tenet librum Euangeliorum ante pectus apertum, & Diaconus iunctis manibus ante pectus incipit Euangelium, & cùm dicit *Dominus vobiscum* Episcopus depositis Gremiali & mitra surgens accipit baculum pastorem manu sinistra & cum dicit *Initium* vel *sequentia sancti Euangelii* dextra signat se iterum in fronte, ore, & pectore quofactò retinet baculum inter ambas manus iunctas stans versus Diaconum canentem.

30. Finito Euangelio Episcopus demisso baculo, osculatur librum sibi oblatum per subdiaconum in principio Euangelii cantati dicens, *Per Evangelica dicta*, Diaconus autem & alii factis debitis reuerentiis eodem ordine quo venerant reuertuntur, Thuriferarius vero accedit Presbyterum Assistentem qui sumpto thuribulo statim post deosculationem libri Euangeliorum ipsum triplici thurificat ductu & Episcopus facto super thurificantem signo Crucis, ad Altare conuersus cantat ex libro per Presbyterum Assistentem sustentatum *Credo in unum Deum* quod cum assistentibus submissâ voce prosequitur pariter, & Diaconus & subdiaconus apud Altare & Canonici illud inter se dicunt & ad Versicu-

ono stante a fini.
 n. Cui Episcopus
 40 &c. facit super
 omnes ministros in.
 procedunt ad E.
 dine: Præcedit
 antus cum turri-
 rit cum candelâ.
 odiaconus mani-
 librum Euange-
 etus.
 cum Euangeli-
 offerarios tenet li-
 us apertum, &
 pectus incipit E-
 us vobiscum Epi-
 tra surgens acci-
 nistrâ & cum di-
 Euangelii dextrâ
 pectore quo fa-
 s manus iunctas
 n.
 us demisso ba-
 tum per subdia-
 cantati dicens,
 autem & alii fa-
 dine quo vene-
 us vero accedit
 mpto thuribulo
 Euangeliorum
 Episcopus fa-
 cis, ad Altare
 resbyterum Al-
 um Deum quod
 rosequitur pa-
 us apud Altare
 & ad Versicu-
 lam

De Missa solemnî Episcopo proprio celebrante. 573

lum *Et incarnatus est &c.* Episcopus genuflectit,
 omnibus de choro pariter genuflectentibus.

31. Finito symbolo sedet Episcopus cum mi-
 tra & gremiali & omnes sedent & cum prædi-
 ctus versiculus cantatû in choro pariter Canoni-
 ci sedent nudo capite, Episcopus cum mitra alii
 inclinant caput profundè versus Altare, alii genu-
 flectunt donec perficiatur dictus versiculus. In
 nocte verò & die Natiuitatis Domini & in die
 Annuntiationis B. M. Episcopus cum mitra apud
 suam sedem versus Altare, alii omnes in locis ge-
 nuflectunt.

40. Diaconus deinde accedit ad Credentiam
 & capit Bursam quam ambabus manibus cum
 debitis reuerentiis Altari & Episcopo portat ad
 Altare, vbi extrahit Corporale, idque explica-
 tum ponit super Corporale in medio. Bursam ve-
 rò leorsim in eodem Altari collocat versus cornu
 Euangelii, & factis Altari & Episcopo reueren-
 tiis redit ad locum suum.

41. Finito per chorum symbolo, ablatiis gre-
 miali & mitra surgit & cantat *Dominus vobiscum*
 & *Oremus* rum ex libro per ministrum sustentato
 legit offertorium, quo lecto iterum sedens reci-
 pit mitram præciosam & gremiale, deponitque
 anulum & Chirotecas, quæ omnia extrahuntur
 à Diaconis Assistentibus & accedente aliquo
 scutifero lauat manus & tergit, deinde reassump-
 to annulo, depositoque Gremiali surgit & acce-
 pro manu sinistra baculo redit ad Altare ante cu-
 ius iohinum gradum in medio depositis baculo
 & mitra, factaque profunda reuerentia Cruci as-
 cendit & osculatur Altare in medio, positis hinc
 inde manibus.

42. Tum Diaconus patenam cum Hostia ad
 manus Episcopi cum osculo porrigit, qui illam
 ambabus manibus ante pectus eleuatam tenens
 & o-

& oculos sursum dirigens dicit *Suscipe sancte Pater &c.* & in fine faciens signum Crucis cum ea collocat Hostiam super Corporale, patenam verò ponit super Altare ad partem Epistolæ; subdiaconus verò urceolum aquæ parumper versus Episcopum elevans dicit *Benedicite Pater reverendissime.* Episcopus autem facto versus eum signo Crucis dum infundit pauculum aquæ in Calicem manibus iunctis dicit *Orationem Deus qui humana substantia &c.*

43. Diaconus deinde porrigit ad manus Episcopi Calicem quem ille ambabus manibus accipit dextra scilicet nodum, sinistra pedem illius tenens, illumque offert dicens simul cum Diacono orationem *Offerimus tibi Domine &c.* tangente & ipso Calicem. Quæ dicta eundem Calicem facto cum eo signo Crucis ponit super Corporale in medio retrò Hostiam, quem Diaconus palia cooperit.

44. Deinde Episcopus prosequitur missam ut in Missali Inconsato autem Altari dum reddit thuribulum Diacono accipit mitram præciosam & à primo Diacono Assistente thurificatur triplici ductu, atque thurificatus facit signum Crucis super thurificantem, & statim lauat manus more solito dicens Psalm. *Lauabo inter &c.* ministrantibus mappulam pro illis tergendis assistentibus Capellanis.

45. Postquam Episcopus lauerit manus & absterferit aufertur ei mitra à prædicto Diacono Episcopus verò rediens ad medium Altaris dicit de more *Suscipe sancta Trinitas &c.* & cætera facit ac observat prout alii sacerdotes nisi quod in Canone ubi alii dicunt *Et Antistite nostro N.* ipse dicat *Et me indigno seruo tuo.*

46. Circa Sanctus quatuor aut ad summum

Octo ministri super pelliceis induci afferunt totidem funalia cere albæ accensa, & factis debitis reuerentiis collocant se genuflexi hinc inde à lateribus subdiaconi tenentis patenam. Tunc vero omnes tamen in Choro, quam extra genuflexunt præter assistentes ac Diaconum & subdiaconum, qui non nisi cum Celebrante genuflexunt, & cum eleuatur sanctissimum sacramentum.

47. Eleuato SS. Sacramento Chorus profecquitur *Benedictus qui venit &c.* Ministri uero habentes funalia surgunt & factis debitis genuflexionibus discedunt funalia extra presbyterium extinguentes (nisi facienda sit communio, quia tunc remanent usque ad finem Communionis) & pariter tunc omnes surgunt; Episcopus autem profecquitur Canonem cum signis & Cæremoniis ut in Missali.

48. Postquam Episcopus cum Presbytero Assistente & Diacono dixerit *Agnus Dei* Presbyter assistens cum debitis genuflexionibus accedit ad dextram Celebrantis, atque dicta oratione *Domine Iesu Christe qui dixisti &c.* pacem dat Presbytero assistenti, similiter Diaconis assistentibus; sed prius Diacono & subdiacono, si non sit daturus eis communionem dicens singulis *Pax tecum* deinde profecquitur Missam ut in Missali.

49. Postquam Episcopus sumplerit ablutio- nem absterfo ore purificatorio, & imposta per Diaconum mitra stans in cornu Epistolæ lauat manus, quibus lotis ac tersis, ablata iterum mitra legit Communionem & profecquitur ut alii.

50. Dicto *Placeat tibi sancta Trinitas &c.* osculato Altari & recalumpna mitra stans adhuc versus Altare pollice dextra manus for-

mat sibi signum Crucis in pectore cantans *si no-*
men Domini benedictum sinistram interim super
 Altari retinens, & dum responderetur à Choro. *Ex*
hoc nunc & usque in seculum etiam manum dex-
 tram super Altari tenet: deinde cantans *Aduto-*
rium nostrum in nomine Domini, eadem manu dex-
 tra signat se a fronte ad pectus & ab humero si-
 nistro ad dextrum, quo facto eam iterum super
 Altari reponit donec a choro responderetur *Qui*
fecit calum & terram; postea cantans, *Benedicat*
vos omnipotens Deus eleuat ad cœlum simul ocu-
 los & manus, quas ante faciem iungit caput
 Cruci inclinans: tunc accepto manu sinistra ba-
 culo vertens se ad latus Epistolæ, ibi signat po-
 pulum dicens *Pater*, deinde vertens se directè ad
 populum in medio Ecclesiæ existentem, iterum
 signat dicens, *Et filius*: denique vertens se ulterius
 ad latus Euangelii ibi tertio signat dicens, *Et spi-*
ritus sanctus perficiendo circulum.

51. Si Celebrans sit Archiepiscopus, dat bene-
 dictionem sine mitra, versus ad Crucem suam,
 eaque datâ, deponit pallium suum super Altare.

52. Post datam benedictionem Episcopus dimis-
 so baculo, publicatisque Indulgentiis, ac deposi-
 ta mitra dicit submissâ voce dicitur *Dominus vo-*
bi, cum & signans Altare ac se ipsum *Initium sancti*
Euangelii secundum Ioannem quod prosequitur,
 sumpta mitra & baculo procedendo ad locum,
 ubi à principio accepit paramenta, quibus ibi-
 dem exiit per eosdem dicens interim Anti-
 phonam *Triumpuerorum* & Canticum *Ben. d. ei-*
te &c. Si verò aliud Euangelium dicendum

sit, totum legit in Altari antequam
 discedat, eoque dicto recedit

ut prius,

TITV.